

часу /генто, пак, такої, але, анде, тивир', перше, онойди /, часо-
ву меку дії стосовно її початку, кінця /відгенти, відоде, уттак,
дотийд', уттидир', доки, поки, добу, доде, догенти/, неосмехе-
тряння дії в часі /тай, усе, наусе/, екстримуваність дії в ча-
сі /деколи, йноди, поленомі/ того. Наприклад: зас' ми туй оидиш та
мішам /заріччя/, ці 'была-с' гененто у Вобіуді, Перач'о? /Скотарське/
доку ти с'а будеш и'ц' ак мучити, ниборан'ко? /Білки/, коли уже о-
ме дз'аму їсти? /Торун/, та хобела-м онойди у Ясін'е /Дуги/, ни
угур'ак'а, бо пак т'а буде Пстан'а чикати /Довге/, пак ми діли /у-
дн, уби-м с'а градовала /Скотарське/, гай маймо байний уробай /Ко-
сітська Поляна/. У складі відіменникових прислівників українсь-
ворів Закарпаття значно багатше/у порівнянні з літературною україн-
ською мовою/мікрополе прислівників на позначення часових понять у
межах доби, року чи кількох років /'нади', 'нануч', 'дітіс', 'дніс',
'дн'с'ка, 'дн'с', 'нарук, 'нанарук, 'нанаруд, 'зніділі, 'ййари, 'назар'тра,
'відзай'тра, 'швобітіс', 'позасночи, 'позасночи, 'побайтрух та ін./.
Наприклад: діти наші усе наци'скотар'ат, 'байка шчо овали падут на
марини /Торун/, 'обвус'а, же йде нанарук у армію /Наково/, 'дугіс'
'было много уріх'іу /Березники/, 'дн'с' уже точно іуду думка /Тур'и
Ремета/, у батіни оде с'а обати лиш хоба зніділі /Торун/, 'позаз-
сн'ачи, 'видай, ону у них гв'айт /Присліп/.

Принайові і цілкові синтаксичні функції виражаються головним
чином відізнайменниковими /що, того, дого, зашчо, 'нашчо /нау/, 'до-
'заштос', 'наштос' / та зрідка відізнайменниковими і відіменниковими
прислівниками /здух, оп'яну, наочно, нароком, знінаціка, н'набо-
ком/. Наприклад: ни віруйу, што нароком ти цурвала вітан /Кушники/
'зашчо так маір' зонткуйеш, 'хлогче? /Колонава/, ч'ом -іс така ни-
вбайшна? /Липовець/, а нац'-іс' ту прийм'оу? /Довге Поле/, 'прішчо н'а
'тіл'ко звідат та звідат? /Абранка/.

У ролі обставин способу дії та міри і ступеня виступають пер-
важно відіменникові, відізнайменникові та зрідка відізнайменникові, на-
числівникові і складні прислівники типу: дуже, 'вдло, 'твердо, 'мале,
'много, 'читаво, 'гет, так, 'тул'ко і под. Проверяє увагу велика в між-
кісному відношенні група діалектних прислівників способу дії, утво-
рених на власне українському ґрунті за допомогою суфіксів -ки, -а,
-ак, -ок, -ом від різних основ: 'набабас'ки, 'наут'гач'ки, 'ворохом,
'наш'н'ач'ки, 'насл'інач'ки, 'нако'нашки, 'налівок, 'нап'ін'ки, 'назау'х'ди,
'навл'иш'ти, 'дус'аба, 'кнр'д'іт'а, 'чмб'уха, 'обс'ака, 'сточиом та багато ін-
ших. Наприклад: ни хоби 'обс'ака по покосови, бо заб'удис'с'а /Дуг/.

діт'вак'уліз чмб'уха гур'у /Білки/, присіли-з'ме нау'чач'ки /Ліпні/
'мусай іти назау'х'ди, бо ни вайдеме штрімкм 'берегом /Торун/, пішли
дома уде 'набабас'ки /Ясіня/, кой то 'пос'ат, та л'їт'їу дулі 'збм'л'обу
'напач'ку /Подобонець/, 'зарас побетити кнр'д'іт'а дулі 'заробу /Присліп/.

Якісні обставини виражаються здебільшого прислівниками, що
утворилися від прикметників за допомогою суфіксів -о, -е / 'крас'бо,
'лино, 'байно, 'добре, 'дуло, 'пач'кунно, 'весело, 'фрішно, 'нагле і багато
інших/. Наприклад: г'овори май 'лино /Крива/, субітка байно співати
'знайе /Ділове/, 'побикай, чи 'добре діт'вак 'пше /Нижній Бистрий/, 'зде
пішли наші діла /Дуги/. На відміну від літературних відповідників,
прислівники прикметникового походження в досліджуваних говорах ха-
рактеризуються ширшими функціонально-семантичними можливостями. Так,
значна їх кількість виступає не тільки у ролі якісних обставин, але
я обставин міри і ступеня: 'здорово, 'твердо, 'твир'ійко, 'страшно,
'сил'но, 'ч'алко у значенні "дуже"; 'слабо, 'скупо у значенні "небага-
то" і т.д. Наприклад: 'страшно ми с'а тоба дітка л'убит /Торун/,
'твердо своіу маір' оіе /Заріччя/, 'слабо ми удрізала 'об'б'ини /На-
ково/, айбо чи сил'но с'а 'хочете 'учити, 'діти? /Присліп/.

У найновіших досліджених відомих українських синтаксистів не
ставиться під сумнів здатність прислівників виступати у ролі предик-
ката^{6/}. При цьому розрізняється функція прислівника у двоскладно-
му й односкладному реченні. Внаслідок транспозиції прислівників у
синтаксичну сферу дієслова утворюється прислівниковий складений при-
судок. Ця транспозиція, на думку І.Вихованія,^{7/} здійснюється за допо-
могою аналітичних синтаксичних морфем, тобто дієслів-зв'язок. Не-
змінний прислівниковий компонент функціонує як присудок саме завдяки
дієсловом-зв'язкам, найтипівішим з яких є зв'язка бути. Прислівни-
ковий складений присудок виділяємо у двоскладних реченнях, якщо в
воззній підмета виступає неозначена форма дієслова. Наприклад:

чи 'бажко ти 'хиди коло діт'їй? /Жденієво/, 'твир'ійко му 'ч'ашко хоби-
ти /Майдан/, ту май 'добі с'їліти /Малий Березний/, 'фрішно стати у
'челу поб'оку у 'холод /Водича/, 'дубо с' такоу діу'х'оу г'овб'ярти /Липо-
вець/. У предикативній функції вживаються тільки відізнайменникові
прислівники на -о, -е, -і, утворені шляхом адвербіалізації колиш-
ніх нечлених форм прикметників середнього роду та морфологічним
способом. Прислівники в односкладному, чи односларному,^{8/} простому
реченні означають стан природи, фізичний чи психічний стан людини.
У науковій літературі їх ще називають предикати стану^{9/}. Специфі-
ков предикатів стану є оподукування їх із оуб'єктною синтаксею,

що виражає значення неактивності, пасивності. Прислівники у функції головних членів односкладних речень /предикатів станів/ бувають частіше одновалентними, зрідка двовалентними. Наприклад: а що ти так обійшло? /Сохирини/, обійшло ми з дівчата /Торун/, обійшло му ут кам'я /Пувнякіні/, буде ти яти /Худе /Абрама/, обійде ми болю холо вбоді /Мампа /Тур'я Гемета/, нис' на улиці /Хотоло /Панні Ворота/, байен /байно/ мі там болю /Худьово/.

Як засвідчують результати проведеного нами дослідження, прислівники українських говорів Закарпаття не вживаються у ролі неузгоджених означень. Найбільш помітна функціонально-семантична диференціація у межах морфологічних груп спостерігається серед відмінників, відрихметникових і відзайменникових прислівників.

Література

1. Безпояско О.К., Городенська К.Г., Русанівський В.М. Граматика української мови: Морфологія. - К., 1993. - С.3; Грешук В.В. До питання про слововір прислівників на -о // Мовознавство. - 1990. - №2.
2. Жовтобрюх М.А., Кулик В.М. Курс сучасної української літературної мови: Морфологія. - К., 1965. - С.335.
3. Русанівський В.М. Означальні, предикативні і модальні прислівники // Українська мова та література в школі. - 1967. - №4. - С.23-25; Сучасна українська літературна мова: Морфологія // за ред. академіка І.К. Білодіда. - К.: Наук.думка, 1969. - С.430; Сучасна українська літературна мова // за ред. М.Я. Шкош. - К.: Вища школа, 1994. - С.290.
4. Вихованець І.Р., Городенська К.Г., Грищенко А.П. Граматика української мови. - К., 1982. - С.173.
5. Каранська М.У. Синтаксис сучасної української літературної мови. - К., 1995. - С.68-73.
6. Вихованець І.Р. Граматика української мови: Синтаксис. - К., 1993. - С.236,253; Слїсько І.І., Гуйванок Н.В., Косилянська М.Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання. - К., 1994. - С.200.
7. Вихованець І.Р. Граматика української мови. - С.226.
8. Слїсько І.І., Гуйванок Н.В., Косилянська М.Ф. Синтаксис. - С.200.
9. Вихованець І.Р. Там же. - С.253.

СПИСОК НАЗВ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

1. Абрамка Воловецького району
2. Березники Свалявського району
3. Білки Іршавського району
4. Водича Рахівського району
5. Ворочево Перечинського району
6. Ділове Рахівського району
7. Довге Іршавського району
8. Довге Поле Ужгородського району
9. Жденієво Воловецького району
10. Заріччя Іршавського району
11. Керещьки Свалявського району
12. Колочава Міжгірського району
13. Косівська Поляна Рахівського району
14. Крива Тячівського району
15. Кущинця Іршавського району
16. Липовець Перечинського району
17. Лїнци Ужгородського району
18. Лут Рахівського району
19. Луті Рахівського району
20. Майдан Міжгірського району
21. Малий Березний Великоберезнянського району
22. Малий Раковець Іршавського району
23. Нанково Хустського району
24. Нижні Ворота Воловецького району
25. Нижній Бистрий Хустського району
26. Подобовець Міжгірського району
27. Прислїп Міжгірського району
28. Пузнякіні, Муначівського району
29. Скотарське Воловецького району
30. Сохиринця Хустського району
31. Торун Міжгірського району
32. Тур'я Гемета Перечинського району
33. Холмовець Виноградівського району
34. Худьово Ужгородського району
35. Ясіня Рахівського району